

НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИЦЬКА ВЗАЄМДІЯ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗА НАДЗВИЧАЙНИХ УМОВИ РОБОТИ

*Андрій Голіцин, к.е.н.
Володимир Пилипчук, к.е.н, проф.
кафедра маркетингу ім. А.Ф. Павленка*

ВИКЛИКИ ТА ІННОВАЦІЇ У ВЗАЄМОДІЇ ТА АДАПТАЦІЇ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Вступ. В умовах воєнного стану та агресії з боку росії проти України, в освітньому процесі вищих навчальних закладах відбуваються глобальні трансформаційні перетворення. Постійна загроза життю та безпеці людей, руйнування енергетичної, цивільної та освітньої інфраструктури, обмеження доступу до ресурсів — усе це потребує негайної адаптації від учасників освітнього процесу та пошуку нових форм та методів навчально-дослідницької взаємодії.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Зараз освіта в Україні стикається з безпрецедентними викликами, які ставлять під загрозу не тільки безперервність освітнього процесу, але й його якість та фізичну доступність. Тут постає проблема ефективності щодо взаємодії у контексті навчально-дослідницької складової, а це, в свою чергу, потребує нових підходів та методів щодо адаптації до таких швидких змін. Ця проблема також тісно пов'язана із завданнями розробки ефективних стратегій навчання у дистанційному форматі, психологічної та фізичної адаптації та підтримки учасників освітнього процесу у їх здатності до продуктивного навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд останніх досліджень і публікацій вказує на постійну актуалізацію проблеми навчання та освітнього процесу в умовах війни більшістю вітчизняних науковців. Так, останні

публікації можна знайти у багатьох науковців: Стрельников В. [1], Когут У., Сікора О., Вдовичин Т. [2], Березняк К., Наркочевська О., Васильєва О. [3], Губенко В. [4], Ніколаєв Є., Рій Г., Шемелинець І.[5] та у багатьох інших, при чому стосовно різних аспектів: безпекових, психологічних, навчальних, освітніх, психоемоційних тощо.

Вчені, освітяни активно діляться досвідом стосовно адаптації до нових умов існування на конференціях, форумах, круглих столах, у наукових статтях.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Незважаючи на велику кількість публікацій певні аспекти взаємодії потребують подальшої актуалізації, постійного обговорення, вивчення, дослідження альтернативних методів комунікації. Також залишається відкритим питання інтеграції безпекової та психологічної підтримки у структуру освітнього процесу, зокрема розробка моделей, які б ураховували специфіку надзвичайних умов. Ці питання ніколи не втратять свою актуальність, принаймні у найближчі роки.

Формулювання цілей статті. Основною статті є аналіз викликів, інновацій та співпраці у взаємодії учасників освітнього процесу в сучасних надзвичайних турбулентних умовах існування, у яких опинились мешканці України.

Основна частина. Головним драйвом освітньої діяльності в надзвичайних умовах стає гнучкість та інноваційність. Вищі навчальні заклади України активно інтегрують у себе дистанційні технології навчання, що дозволяє забезпечити безперебійний освітній процес. Водночас, це відкриває нові можливості для навчально-дослідницької взаємодії між студентами та викладачами, а також між університетами як всередині, так і між країнами.

Важливим аспектом стає впровадження і використання відкритих онлайн платформ, тобто інтеграція цифрових технологій для співпраці та обміну матеріалами досліджень. Такі платформи дозволяють організувати

міжнародні наукові конференції, вебіари та семінари, забезпечуючи обмін досвідом та ідеями, незважаючи на фізичні кордони та великі відстані. Основною відповіддю на виклики воєнного часу стала швидка інтеграція цих цифрових технологій. Дистанційне навчання через онлайн платформи, такі як Zoom, Google Classroom, Google Meets, Microsoft Teams, Clickmeeting, Discord, Blackboard Collaborate, Cisco Webex, Moodle, Slack, Jitsi Meet тощо дозволило не лише продовжити освітній процес, а й забезпечити безпеку студентів та викладачів. Також важливою умовою для безперервності процесу є й фізичні розташування серверів таких платформ. Перебої з електроенергією, періодичні відключення у місцях їх розташування унеможливають освітній процес та комунікацію, і це потребує вирішення, наприклад їхнього переносу на хмарні сховища.

Адаптація до надзвичайних умов зажадала від університетів не лише технологічних, але й психологічних змін. Впровадження психологічної підтримки студентів та викладачів, організація онлайн зустрічей для обговорення не тільки навчальних, але й емоційних проблем, стало одним з ключових елементів освітнього процесу. Такі зустрічі проводяться за сприянням центрів психологічної підтримки від університетів, а також на рівні кураторів груп і кожного викладача особисто. Також університети почали активніше включатися у дослідження, які пов'язані з вивченням впливу кризових ситуацій на суспільство, економіку, освіту. Так, як приклад, можна навести аналітичний звіт «Вища освіта в Україні: зміни через війну» аналітичного центру університету Грінченка [5], де аналізується вплив війни на українську вищу освіту з акцентом на руйнування будівель освітніх закладів і адаптацію освітнього процесу до воєнних умов. Це сприяє не тільки розширенню академічних знань, але й формуванню практичних рекомендацій для урядових організацій та громадянського суспільства в цілому.

Іншим аспектом є психологічна підтримка, оскільки психологічна стабільність є критично важливою в умовах воєнного конфлікту. Університети активно розробляють програми психологічної підтримки, включаючи курси зі

стрес-менеджменту та емоційного благополуччя, доступні як студентам, так і викладачам. Ці програми не тільки допомагають справлятися з психологічним навантаженням, а й сприяють кращій взаємодії в освітньому процесі. Так, було проведено тисячі онлайн-семінарів для фахівців психологічної служби щодо психологічної допомоги учасникам освітнього процесу, наприклад, «Перша психологічна допомога. Алгоритм дій» [6], «Надання психосоціальної підтримки учасникам освітнього процесу в період військових подій. Практичний досвід Луганської області» [7] тощо.

Міжнародна академічна співпраця відкриває нові можливості для українських університетів. Співпраця з закордонними навчальними закладами через спільні онлайн-проекти, дослідницькі програми та обмін досвідом забезпечує якісне підвищення освітніх стандартів та інтеграцію у світове наукове співтовариство. Це особливо відчувається в контексті підтримки освітньої континуїтності. Наприклад, в умовах воєнних дій та зміни звичного життєвого та освітнього процесу, міжнародна академічна співпраця забезпечує доступ до освітніх ресурсів, дистанційного навчання та онлайн-платформ, і дозволяє здобувачам і викладачам продовжувати навчання та наукову діяльність. Це також і обмін досвідом та міжнародна підтримка, оскільки співпраця з закордонними університетами та науковими центрами дає змогу обмінюватися досвідом, включаючи методики подолання кризових ситуацій, адаптацію освітніх програм та зміцнення психологічної стійкості. Ще одним надважливим контекстом є доступ до міжнародних грантів і програм, оскільки в умовах фінансових труднощів, спричинених воєнними діями, міжнародна співпраця відкриває можливості для українських науковців та студентів отримати грантову підтримку, фінансування досліджень, приймати участь в програмах обміну, здійснювати включене навчання.

В умовах війни вимагають розробки та використання альтернативних комунікаційних каналів. Месенджери, такі як Telegram, Viber, WhatsApp стають не лише засобами для спілкування, а й платформами для навчання та

координації дослідницьких груп. Вони дозволяють швидко обмінюватися інформацією, навіть при обмеженому доступі до інтернету.

Висновки та перспективи подальших розробок за даним напрямом.

Воєнна агресія проти України поставила перед вищою школою низку складних викликів. Однак, завдяки оперативній адаптації до нових умов, інтеграції сучасних технологій та підтримки наукових досліджень, університети не тільки змогли продовжити освітній процес, а й відіграють важливу роль у збереженні, подекуди й відновленні та розвитку країни в цей період. Взаємодія учасників освітнього процесу в таких умовах демонструє високий рівень відповідальності, здатність до інновацій та необхідність постійного активного пошуку нових форм та методів навчання та взаємодії.

Навчально-дослідницька взаємодія в умовах воєнної агресії призвела до значної гнучкості, інноваційності, а також зміцнення психологічної стійкості учасників освітнього процесу. Про це свідчать проведені дослідження, де на початку повномасштабного вторгнення в Україну 84% респондентам було складно зосередитись на навчанні, а 23% взагалі мали відчуття його недоречності. Швидка адаптація до нових умов, інтеграція цифрових технологій, підтримка міжнародних зв'язків, та розвиток альтернативних методів комунікації стали ключовими елементами успішного подолання викликів, пов'язаних з воєнним конфліктом. Освітня спільнота України продемонструвала високу стійкість та здатність до інновацій.

Подальші дослідження у даному напрямі мають зосередитися на розробці комплексних інструментів та методів для ефективного вирішення виявлених проблем, зокрема розробці міждисциплінарних підходів, які поєднують наукові дослідження з практичною діяльністю в умовах війни.

Список використаних джерел

1. Стрельніков В. Ю. Безпечне освітнє середовище як фактор розвитку індивідуальної освітньої траєкторії педагога. Безпечне освітнє середовище: нові виклики та сучасні рішення в умовах воєнного і повоєнного часу : збірник наукових статей, тез доповідей та інших матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції, 01 березня 2024 р. / Редколегія: О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, Т. В. Магера, Ф. І.

Полянський, Н. Б. Стрийвус, Г. І. Герасимчук. Тернопіль : ФОП Осадца Ю. В., 2024. 463 с. С. 203–206. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/23269> (дата звернення 10.04.24).

2. Когут У., Сікора О., Вдовичин Т. Виклики навчання та викладання в умовах війни. *Молодь і ринок*. Дрогобич, 2022. № 6/204 С.83-88. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2022.260171> (дата звернення 10.04.24).

3. Березняк К., Наркочевська О., Васильєва О. Психологічні особливості адаптації студентів до навчання в умовах війни. *Перспективи та інновації науки*. Київ, 2022. № 10(15) С. 401-411. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-10\(15\)-401-411](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-10(15)-401-411) (дата звернення 10.04.24).

4. Губенко В. Організація освіти в умовах війни: рекомендації міжнародних організацій та управлінський аспект. *Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення*. 2024. №7 С. 22-33. URL: <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2024-7-22-33> (дата звернення 10.04.24).

5. Вища освіта в Україні: зміни через війну: аналітичний звіт / Є. Ніколаєв, Г. Рій, І. Шемелинець. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2023. 94 с. URL: <https://osvitanalityka.kubg.edu.ua/wp-content/uploads/2023/03/HigherEd-in-Times-of-War.pdf> (дата звернення 10.04.24).

6. Онлайн-семінар. Перша психологічна допомога. Алгоритм дій. URL: <https://youtu.be/mj0iRXkjGR8> (дата звернення 11.04.24).

7. Онлайн-семінар. Надання психосоціальної підтримки в період війни. URL: https://youtu.be/0_Cpl3QrgYI (дата звернення 11.04.24).

*С. Я. Кондратюк. к.е. н., доцент
кафедри фінансів імені Віктора Федосова*

ОРГАНІЗАЦІЯ ВИКОНАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Виконання курсової роботи з навчальної дисципліни “Бюджетна система” у воєнний час передбачає поглиблення, закріплення та розширення знань щодо теоретичних положень і сучасних наукових досягнень з бюджетної системи в Україні та зарубіжних країнах, практичних аспектів управління бюджетом.

Метою курсової роботи у воєнний час є проведення самостійного наукового дослідження та його апробації, формування професійних умінь і навичок з проблематики бюджетної системи, обґрунтування висновків та пропозицій для прийняття управлінських рішень у бюджетній сфері. Адже,